

MŮŽEME ZJISTIT MÍRU SEGREGACE?

MARTIN OUŘEDNÍČEK

RNDr. Martin Ouředníček, Ph.D., Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje a Centrum pro výzkum měst a regionů, Albertov 6, 128 43 Praha 2, e-mail: slamak@natur.cuni.cz; www.natur.cuni.cz/~slamak

Úvod

Cílem příspěvku je představit možnosti a úskalí měření segregace a separace skupin obyvatelstva na území České republiky. Úvahy a rozborů jsou součástí první etapy řešení projektu MMR „*Segregace v České republice: stav a vývoj, příčiny a důsledky, prevence a náprava*“, který je zpracováván týmem výzkumníků katedry sociální geografie a regionálního rozvoje a Centra pro výzkum měst a regionů. Hlavním cílem celého projektu je zachytit současný stav a vývoj segregace v České republice, analyzovat hlavní mechanismy, jimiž k segregaci dochází, diskutovat existující a potenciální důsledky a navrhnout postupy a nástroje vhodné pro prevenci nežádoucí míry segregace a zmírnění jejich negativních důsledků. Těžištěm projektu je právě plošné zmapování míry segregace v sídlech České republiky, ve vybraných městech a metropolitních areálech Prahy, Brna a Ostravy. Prvním krokem k naplnění stanovených cílů je poznání současného stavu segregace v České republice a podmínek, které segregaci vyvolávají. K tomu je potřeba, za využití standardních metod hodnocení míry segregace (Duncan, Duncan 1955; Temelová, Sýkora 2004), zmapovat úroveň segregace v podrobném měřítku sídel České republiky a vytypovat lokality s nejvyšší koncentrací vybraných skupin obyvatel.

Jako doplněk a verifikace získaných „tvrdých“ statistických dat je naplánována kvalitativní analýza založená na dotazníkovém šetření starostů obcí s rozšířenou působností (ORP), velkých měst (nad 50 tisíc obyvatel) a všech obcí a městských částí v metropolitních areálech Prahy, Brna a Ostravy. Úkolem respondentů bude identifikovat segregované/separované lokality, které jsou vnímány jako problémové. Pro pochopení a vysvětlení příčin a důsledků zvýšené koncentrace segregovaných skupin obyvatelstva využijeme v dalších etapách projektu případové studie vybraných lokalit představující rozmanité formy segregace a separace.

Článek je vedle obecného zamyšlení nad možnostmi měření segregace a územní koncentrace věnován spíše otázkám prvního dílčího cíle projektu. Hlavní důraz je položen na hodnocení metod kvantitativního šetření segregace a úskalí, která jsou spojena s dostupností a podrobností datových zdrojů pro měření studovaných jevů v Česku. Příspěvek hledá odpovědi zejména na následující otázky:

- Jaké jsou možnosti identifikace segregovaných a separovaných lokalit na území Česka?
- Jaké jsou výhody a úskalí kvantitativní analýzy segregace a koncentrace?
- Jak sledovat vývoj územní koncentrace a segregace v čase?
- Jak lze výsledky výzkumu segregovaných a separovaných lokalit využít?

Studium segregace nebo obecněji sociálně-prostorové diferenciaci má v českém výzkumu významné postavení. Hlavní myšlenky tzv. Chicagské školy (Park et al. 1925; Burgess, 1925 aj.) pronikly ještě ve třicátých letech do české sociologie (např. Ullrich a kol. 1938) i sociální geografie (Moschelesová 1937, Král 1946). Myšlenky sociálně-ekologického směru dále rozvíjel především Jiří Musil (1967, 1968, 1977, 1987) a jeho kolegové a žáci. V současnosti je řada projektů zaměřených na sociálně-prostorovou diferenciaci především ve městech a jejich metropolitních areálech řešena na katedře sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy (Sýkora 1996a, 1996b, 1999a, 1999b, Ouředníček 2001, 2003). Významnou pozici zde zaujímá rovněž výzkum mezinárodní imigrace a začlenění cizinců do české společnosti (Drbohlav 1996, Drbohlav, Čermák 1998).

Možnosti identifikace segregovaných lokalit

Identifikace segregovaných/separovaných lokalit může v zásadě vycházet z kvantitativních a kvalitativních metod výzkumu. V rámci kvantitativního statistického šetření můžeme vycházet z dat okamžikových šetření (zejména populačních censů) a průběžné evidence rozmanitého charakteru. Kvalitativní šetření může být zaměřeno na respondenty, kteří mají detailní znalost o území a jsou schopni informace o výskytu segregovaných lokalit poskytnout. Druhou možností je detailní terénní šetření. Každá z uvedených metod má svoje přednosti i úskalí. Statistická data většinou pokrývají plošně celé území státu, jsou relativně spolehlivá a je možno využít údaje pro srovnání v čase. V porovnání s terénním šetřením je nízká i jejich cena, nevýhodou je především postupné stárnutí údajů a v některých případech malá územní podrobnost sledování. K rizikům dotazníkového šetření důležitých aktérů v území (starostové obcí, pracovníci dotčených odborů, terénní pracovníci NNO aj.) patří především nízká návratnost dotazníků a relativně vysoká

variabilita fundovanosti jednotlivých výpovědí. Vlastní terénní šetření nebo analýza realitního trhu (obr. 1) jsou pro plošné zjišťování výskytu segregovaných lokalit nevhodné zejména pro značnou časovou a finanční náročnost šetření a budou využity v projektu pouze pro vybrané případové studie.

Obrázek 1: Příklad inzerce luxusního bydlení výrazně separovaného od okolní zástavby

Luxusní vily - Praha 6, V Šáreckém údolí
02-1344

Typ nabídky: Prodej

Cena: 32 960 000,- Kč

Popis nemovitosti
 Uzavřený soubor 12-ti lux. vil s pozemky, v klidné části Šáreckého údolí. Na výběr jsou vily s užitnými plochami od 370 do 444 m², zast. plochou od 176 do 214 m², pozemky od 919 do 2.411 m² a cenami od =32.960.000,- Kč. Podrobnější info v naší kanceláři. V současné době je možné vidět rozestavěný projekt a ukázkovou vilu. Standardní dispoziční provedení představuje třípodlažní stavbu s terasami v několika úrovních. Dominantou přízemí je velký obývací pokoj s francouzskými okny a výstupem na terasu. Kromě kuchyně a jídelny se v tomto patře nachází samostatná jednotka pro hosty. První patro je vymezené pouze jako klidová část domu, tři až čtyři ložnice se šatnami a koupelnami. V suterénu domů se nachází bazén s terasou, odpočinková část s barem sauna dvougaráž, sklady a technické zázemí. K standardní výbavě patří Inteligentní systém obsluhy CRESTON, který řídí topení, osvětlení, venkovní žaluzie, zabezpečovací systém, kompletní audio video včetně PC. Dále do standardu patří vytápěné podlahy v koupelnách, v kuchyních a odpočinkových částech bazénu, francouzský krb, vytápěné garážové rampy, luxusní interiérové dveře včetně dřevěných obkladů oken a radiátorů masivní dřevěné parketové podlahy, štukované stropy, obklady a zařizovací předměty v koupelnách - Villeroy and Boch nebo Phillips Starck.

ukázka jedné z vil

Obec:	Vokovice	Dopravní spojení:	MHD, příjezd osobním autem
Městská část:	Praha 6	Parkování:	garáž - 2 a více aut
Okres:	Hl.m. Praha	Příjezd:	zpevněný
Charakter obce:	velké město	Elektrický proud:	230 (220) V, 400 (380) V
Poloha v obci:	klidná část obce	Zdroj vody:	veřejný vodovod
Celková plocha:	919 m ²	Kvalita vody:	pitná upravená
Zastavěná plocha:	176 m ²	Kanalizace:	veřejná kanalizace
Obytná plocha:	394 m ²	Charakter pozemku:	zahrada
Podlahová plocha:	394 m ²	Okolní prostranství:	lesy, louka, potok
Stav nemovitosti:	bezvadný stav	Služby:	kultura, obchody
Zařízení:	ne		

Míry segregace, disimilarity (nepodobnosti) a různé ukazatele územní koncentrace lze vypočítat a zobrazit do map poměrně lehce. Je zřejmé, že různých měř a metod měření je mnoho (Temelová, Sýkora 2005). Pro jedno území lze každá z nich spočítat několika způsoby s různými výsledky. Mezi nejpoužívanější míry patří indexy segregace a disimilarity, které se dají vypočítat pro území složená z několika menších částí. V našem případě je možno vypočítat indexy pro obvody obcí s rozšířenou pravomocí (ORP), velká města (nad 50 tis. obyvatel) a tři největší metropolitní oblasti Česka (Pražskou, Brněnskou a Ostravskou). Vypočtené indexy pro dvě sociální skupiny ORP Most a Prahu jsou v tabulce 1. Ačkoli není účelem článku hodnotit empirická data, je z vypočtených hodnot indexů zřejmé, že ani v heterogenním prostředí Prahy a Mostecka nedosahují míry segregace vysokých hodnot (nepřesahují 20, tj. k ideálnímu rovnoměrnému rozmístění

nezaměstnaných nebo ekonomicky aktivních v peněžnictví a pojišťovnictví by se muselo přestěhovat 20 % obyvatelstva).

Tabulka 1: Míry segregace pro ORP Most a hl. m. Prahu za urbanistické obvody v roce 2001

Území	Index	Nezaměstnaní	EA v peněžnictví a pojišťovnictví
ORP Most	Index dissimilarity	12,4	17,0
	Index segregace	15,5	17,2
Praha	Index dissimilarity	10,0	7,7
	Index segregace	10,6	8,1

Zdroj: SLDB 2001, ČSÚ

Uvedený příklad ukazuje, že spíše než klasické míry segregace nám pro identifikaci konkrétních segregovaných/separovaných lokalit pomůže jednoduché měření územní koncentrace s použitím intenzitních ukazatelů, lokalizačních kvocientů aj. V sociální geografii je nejvíce rozšířena vizualizace relevantních ukazatelů s pomocí vhodných kartografických vyjadřovacích metod. Kartografickou analýzu i dotazování velmi usnadňuje použití geografických informačních systémů ArcGIS, které v kvantitativní analýze využíváme. Výsledkem kvantitativní části analýzy tak budou kromě databází obcí a ORP také detailní mapy středního měřítka za území celého státu.

Mapování segregovaných lokalit a lokalit s vysokou koncentrací jevů

Mezi zásadní požadavky na statistické podklady patří především dostatečný územní detail sledování. V některých oblastech statistiky jsou data sledována za velmi podrobné územní celky (demografická data, migrace, bydlení), jinde naopak nelze dostat údaje za menší území než jsou okresy nebo městské části. Segregované lokality mohou mít sice charakter celých sídel nebo čtvrtí, zkušenosti z Česka vypovídají spíše o menších enklávách jako např. skupinách domů nebo jednotlivých domech. Obrázek 2 ukazuje tři úrovně podrobnosti územního členění na příkladu vnitřní části Prahy. S narůstajícím detailem se zvyšuje kvalita zjištěných hodnot územní koncentrace určitého jevu, avšak snižuje se množství dostupných statistických údajů. Zatímco v případě městských částí nebo obvodů bychom mohli využít řádově stovky různých ukazatelů z okamžikových šetření i běžné evidence, za urbanistické obvody máme k dispozici pouze údaje z populačních censů a za sčítací obvody nejsou dosažitelné žádné informace.

Pro účely kvantitativní analýzy dat se nám podařilo shromáždit rozmanité zdroje statistických dat. Pro základní sídelní jednotky (zhruba 44 tis. jednotek) je k dispozici sada

několika stovek indikátorů z populačních censů z let 1991 a 2001. Zpracování těchto dat bude tvořit jádro kvantitativní analýzy, umožňuje navíc důležité srovnání vývoje měř segregace a územní koncentrace v transformačním období mezi posledními dvěma censy. Jako doplňkové údaje využijeme vybraná data o nezaměstnanosti a dávkách sociální pomoci za obce z běžné evidence MPSV. Data nejsou sice k dispozici v tak detailním členění, na druhou stranu mohou nést důležité informace o rozmístění sociálně nejslabších skupin obyvatelstva navíc i po roce 2001.

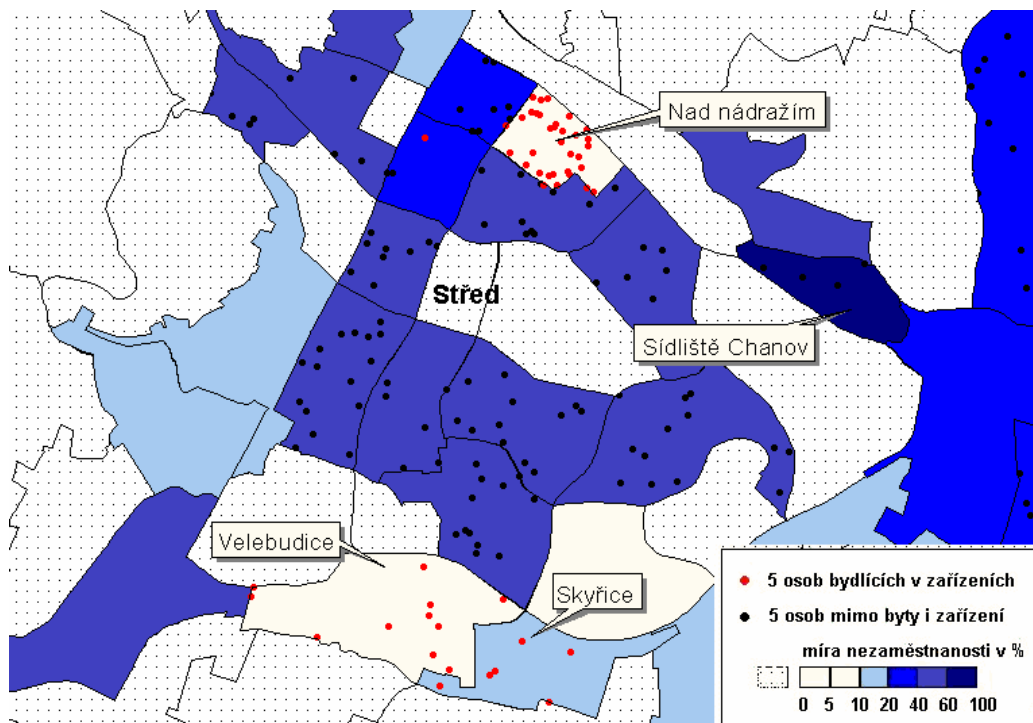
Obrázek 2: Možné úrovně sledování územní koncentrace jevů na příkladu centrální části Prahy – zleva městské části, základní sídelní jednotky (urbanistické obvody) a sčítací obvody

Výběr vhodných ukazatelů a kritické předpoklady

Jaká data bychom pro měření segregace a územní koncentrace potřebovali a jaká jsou k dispozici? Výběr využitelných statistických ukazatelů je determinován řadou okolností. Naše statistika (na rozdíl např. od USA) neeviduje příjmy domácností ani jednotlivců, které nejlépe vypovídají o bohatství a chudobě obyvatelstva za malé územní jednotky nezbytné pro postžení míry segregace/separace. Mnoho ukazatelů relevantních pro postžení segregovaných lokalit je sice zjišťováno, avšak v malém územním detailu. Největší část dat je k dispozici v nevhodné struktuře, formátu, některá data jsou dostupná jen za vybraná území nebo chráněna v rámci firem, státních úřadů nebo ochranou individuálních dat. Ani shora ceněná data ze sčítání lidu, domů a bytů nejsou bez chyb. Např. pro náš cíl velmi potřebná data o národnostní struktuře obyvatelstva jsou založena na vlastním vnímání příslušnosti k národnosti. Je jisté, že řada osob deklarovaných v roce 1991 např. u rómské národnosti se v posledním censu přihlásila k národnosti jiné. Pro empirické analýzy můžeme sice předpokládat, že chyba je rovnoměrně rozložena v území ČR, avšak první pilotní výpočty prokázaly, že to není pravda. Podle Dušana Drbohlava chybí v censovém registru zhruba třetina všech cizinců pobývajících na našem území. Metodicky obtížné bude srovnání ukazatelů míry segregace ve vývojovém pohledu vzhledem k měnícímu se vymezení územních jednotek v důsledku mnoha administrativních změn mezi lety 1991-2001.

Obrázek 3: Vybrané charakteristiky vhodné pro měření územní koncentrace za základní sídelní jednotky města Most a okolí.

Zdroj: SLDB 2001, ČSÚ

Tabulka 2: Vybrané charakteristiky za čtyři základní sídelní jednotky jmenované na mapě 3. Dotaz v prostředí ArcView.

	Sídliště Charp	Nad nádražím	Velebudice	Skyřice
Naz_zsj_p	Sídliště Charp	Nad nádražím	Velebudice	Skyřice
Kod_ku_p	699594	699594	749214	749205
Naz_ku_p	Most II	Most II	Velebudice	Skyřice
Kod_obce_p	567027	567027	567027	567027
Naz_obce_p	Most	Most	Most	Most
C_uo	048	021	043	068
Okres_p	3508	3508	3508	3508
Cznuts4_p	CZ0425	CZ0425	CZ0425	CZ0425
Krok	4205	4205	4205	4205
Kod_obce	567027	567027	567027	567027
Kod_zsj	3033130	0995540	1492170	3190230
obyvatelstvo úhrnem	1421	346	58	56
dlouhodobý pobyt	1	0	46	28
občan ČR	1411	345	3	28
občan SR	5	0	0	1
občan EU	0	0	0	2
občan ostatní	5	1	55	25
osoby v bytech	1402	179	3	28
osoby v zařízeních	0	167	55	28
osoby mimo byty a zařízení	19	0	0	0
česká	1170	319	2	27
moravská	1	0	0	0
slezská	0	0	0	0
slovenská	129	16	0	2
romská	71	0	0	0
polská	1	0	7	0
německá	4	8	0	2
ruská	0	0	0	3
ukrajinská	0	0	5	22
vietnamská	0	0	43	0
ostatní	14	3	0	0
nezištěná	31	0	1	0
ekonomicky aktivní	660	63	55	46
ženy na mateřské	33	0	0	0
nezaměstnaní	529	1	1	3

Zdroj: SLDB 2001, ČSÚ

Za údaje vhodné ke sledování segregace, separace a územní koncentrace skupin obyvatelstva považujeme zejména ty popisující - ekonomický, sociální a etnický status obyvatelstva. Pro sociální status budeme využívat například relativní zastoupení obyvatelstva bez vzdělání nebo se základním vzděláním na jedné straně a podíl vysokoškoláků na straně druhé. Výhodou censu jsou velmi podrobná data o počtu nezaměstnaných, která mohou identifikovat lokality s nízkým ekonomickým statusem (viz obr. 3). Data o národnostním složení, státní příslušnosti, popř. jazyku, vhodná pro postžení etnického statusu, budou potřeba doplnit o vybrané charakteristiky bydlení. Na obr. 3 a v tab. 2 je vidět možnost kombinace dat o národnostním složení, ekonomické aktivitě a typu bydlení, která ilustruje varianty využitelné pro identifikaci koncentrací různých skupin obyvatelstva. Jako významné indikátory pro identifikaci chudých i bohatých obyvatel budeme využívat data o bytovém a domovním fondu a vybavenost domácností. V projektu se pokusíme prozkoumat oblasti segregace demografických skupin obyvatelstva (např. starých lidí, vícečetných domácností aj.).

Obrázek 4: Vybydlené paneláky na sídlišti Chanov v Mostu

Foto: www.werder.iglu.cz

Předchozí odstavec a obr. 3 naznačily možnost nepřímé kombinace vybraných ukazatelů. Některé tabulky z populačního censu přímo tato kombinovaná data nabízejí (např. kategorie bytu a počet členů domácnosti). Jiné potřebné kombinace dat za jednotlivce (např. nezaměstnaný x základní vzdělání (bez vzdělání) x bydlení v bytě IV. kategorie nebo mimo byt) by zřejmě přispěly k hlubšímu pochopení struktury jednotlivých lokalit.

Takto strukturovaná data by si vyžádala zvláštní zpracování Českého statistického úřadu a je pravděpodobné, že ve většině případů by se v malých územních jednotkách vyskytovala velmi malá čísla, jejichž vypovídací schopnost je, s úvahou jistých nepřesností censu, poměrně nízká.

Co ze statistiky nezjistíme

Již bylo naznačeno, že naše zdroje dat mají podstatné limity. Mezi ně patří zejména nepřesnosti ve shromážděných datech, jejich stárnutí a také skutečnost, že nepokrývají určitou část reality, kterou bychom chtěli prozkoumat.

Řada informací ve statistických výkazech bohužel nevypovídá o reálné situaci. Statistické sledování je realizováno většinou za obyvatelstvo trvale bydlící v dané lokalitě. Existuje však řada důvodů, proč se rozchází reálné a vykazované místo bydliště jednotlivých osob. V minulosti šlo např. o přihlašování čerstvě zletilých dětí do bytů prarodičů, dnes např. o fingovaná stěhování při výměnách bytů nebo pro účely získání vysokoškolské koleje. Starostové suburbánních obcí vnímají rozdíly v počtech trvale hlášených a reálně bydlících nově přistěhovalých obyvatel do zázemí velkých měst atd. Takto zkreslených údajů může být v censu i běžné evidenci odhadem 15-20 %. Mnohem závažnější jsou nedostatky způsobené záměrným zkreslením informací, např. v případě zjišťování národnostní struktury nebo chybná evidence cizinců. Velké nedostatky má zejména statistika zahraniční migrace v Česku, kde se téměř jistě ztrácí významné informace o počtech vystěhovalých cizinců (Holá 2005). Ve statistikách tak mnohé obce s vysokou fluktuací cizinců vykazují obrovské a nereálné přírůstky obyvatelstva. Změna statistického zjišťování migrace způsobila paradoxní situace mezi roky 2000 a 2001, nezřídka nesprávně interpretované jako zvrát ve vývoji migrační bilance. V případě sledování cizinců se tak nedaří zjistit základní počty natož strukturu ani za větší územní celky.

Dalším problémem je postupné stárnutí dat. Populační census proběhl v březnu 2001 a je uskutečňován v desetileté periodě. Protože se nacházíme uprostřed decenia, změnila se situace zejména v místech s velkou migrační fluktuací. Proto jsou pro nás důležitá data z běžné evidence obyvatelstva. Jejich pestřejší nabídka a větší detail zpracování by umožnily průběžné vyhodnocování změn v úrovni segregace a územní koncentrace.

Obrázek 5: Útočiště bezdomovce na nábřeží Vltavy v Praze

Foto: Martin Ouředníček

V realitě vnímáme řadu jevů a procesů, které lze hrubým statistickým šetřením postihnout pouze v omezené míře. I tak se o sledování takových jevů a procesů snaží zejména některé nevládní neziskové organizace, někdy i samy obce. V minulém roce proběhl např. pokus o sečtení pražských bezdomovců (Omelková 2005), existují regionální nebo místní databáze v dílčích oblastech zájmů těchto organizací. V dalších fázích našeho projektu bychom se rádi na všechny podobné organizace obrátili s žádostí o pomoc při mapování těchto těžko postižitelných skutečností. Pokud pročítáte tento text a můžete nám pomoci, budeme rádi, když nás kontaktujete. Informace o formách segregace i lokalitách na území Česka nám umožní vybrat typy segregovaných/separovaných lokalit. V několika odlišných typech budeme pokračovat v našem výzkumu formou detailního územního šetření. Terénní výzkum by měl vést k poznání mechanismů vzniku segregace a návrhu nástrojů a praktik ke zmírnění nebo předcházení segregaci.

Obrázek 6: Z dálky nenápadný squatt v ulici Na Slupi v Praze

Foto: Martin Ouředníček

K čemu a kdo může analýzy využít?

Očekávám, že řada čtenářů bude k navrhovaným způsobům statistického zjišťování míry segregace a územní koncentrace přistupovat kriticky. Na závěr příspěvku proto připojuji několik otázek a odpovědí, které by mohly osvětlit účel kvantitativní analýzy dat o segregaci a celého řešeného projektu.

Problémy segregace a separace řeší v Česku především tři skupiny subjektů. Na lokální úrovni to jsou obce, především jejich volení zastupitelé, popř. občanská sdružení. Potřebují znát obce míru segregace a územní koncentrace segregovaných skupin obyvatelstva? Je přece zřejmé, že zastupitelé obcí jako představitelé samosprávy na nejnižším stupni dokonale znají území své obce i problémy, které je potřeba řešit. Obce jsou tím zdrojem informací o segregovaných nebo separovaných lokalitách. K jakému účelu mohou tedy využít výsledky našich analýz? První důležitou informací je srovnání postavení obcí v mírách segregace a intenzita územní koncentrace v porovnání s ostatními více než 6 tisíci obcemi Česka nebo desetitisíckami základních sídelních jednotek. Zastupitelé nebo občané jednotlivých obcí mohou porovnat např. pořadí obcí podle vybraných charakteristik a zjistit, jaké je územní rozmístění obcí s nejvyššími hodnotami měř segregace. Ze sledování vývoje měřených charakteristik mezi lety 1991 a 2001, resp. 2005 mohou usuzovat na efektivitu nástrojů bránících segregaci v obcích s podobnými problémy kdekoli na území Česka nebo v sousedních obcích regionu. Data budou

dlouhodobě uchovávána v databázi a dostupná v pasportu segregovaných lokalit. Tento pasport bude možno postupně doplňovat a bude sloužit např. zastupitelstvím vzešlým z dalších voleb. Významným přínosem může být sledování úspěšných řešení ve vybraných obcích a jejich možná aplikace na podobné typy segregovaných lokalit.

I sdružení a neziskové organizace mají většinou velmi dobře zmapován okruh svojí činnosti, často intenzivní terénní práci s klienty a dobrou znalostí lokality nebo regionu. I zde může plošná analýza sídel a lokalit na území celého Česka pomoci např. pro směřování pomoci do nejpotřebnějších lokalit s nejvyšší koncentrací sledovaných jevů. Stejně jako pro náš výzkum budou cenné postřehy z terénní praxe, věříme, že i číselné vyjádření úrovně segregace a prostorové koncentrace může být novou informací pro neziskové společnosti a mapa se snižující se koncentrací klientů v regionu viditelným výsledkem jejich kvalitní práce.

Pro dotčené instituce na státní nebo regionální úrovni bude podle našeho názoru přínosná zejména analýza rozmístění segregovaných a separovaných lokalit na území státu. Jejich koncentrace ve vybraných oblastech bude naznačovat souvislost se sociální a ekonomickou situací daného regionu. Předpokládáme i koncentraci podobných typů segregovaných a separovaných lokalit do charakteristických oblastí z hlediska geografické polohy. Lišit se budou zřejmě periferní a městská území, venkovské oblasti v zázemí měst a v pohraničí, ekonomicky stagnující a progresivní oblasti atd. U lokalit se stejným typem segregace/problémů (které mohou být v různém stádiu vývoje) chceme popsat mechanismy vzniku těchto lokalit a využít účinné praktiky řešení pro ostatní lokality s podobným typem problémů. Tímto směrem mohou být využity i nástroje státní sociální, bytové i regionální pomoci.

Posledním úkolem našeho „mapování“ je prověřit, zda vedle mediálně známých a ožehavých případů existují i další typy segregace nebo problémové koncentrace vybraných skupin obyvatelstva. Chtěli bychom ukázat na pozici mediálně známých oblastí v pořadí podle kvantitativních ukazatelů a poměřit stupeň „problémovosti“ ostatních lokalit. Vedle nejpalčivější otázky etnické segregace budeme hodnotit i sociálně-prostorovou strukturu a územní odloučení bohatých separovaných lokalit ve městech a nových suburbích. Neprozkoumané a možná opomíjené jsou enklávy přistěhovalých cizinců v ubytovnách, nouzových obydlích nebo bez domova. Významný může být i problém stárnoucích periferních venkovských oblastí bez služeb a infrastruktury s chycenými a vyloučenými starými lidmi aj.

Ačkoliv je analýza kvantitativních dat pouze jednou z možností výzkumu sociální segregace a separace, může plošné poměření segregace a koncentrace s využitím detailního územního členění významně přispět k poznání regionálních rozdílů sledovaných charakteristik. Vývojové porovnání jistě identifikuje oblasti s narůstajícími problémy a může upozornit na konkrétní případy enormního nárůstu koncentrace vybraných problémů. I když má kvantitativní výzkum segregace významná úskalí a limity, může v kombinaci s dalšími metodami výzkumu výrazně posunout naše poznání studovaných jevů a pomoci obcím, nevládním organizacím i státním orgánům k úspěšnějším postupům ke zmírnění segregace v České republice.

Literatura

- BURGESS, E.W. (1925): *The Growth of the City: An Introduction to a Research Project*. In: Park, R.E., Burgess, E. W., McKenzie, R.D., *The City*. Chicago, The University of Chicago Press.
- DRBOHLAV, D. (1996): Česká republika a mezinárodní migrace. In: Hampl, M. a kol.: *Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice*. Přírodovědecká fakulta University Karlovy, Praha, s. 199-218.
- DRBOHLAV, D., ČERMÁK, Z. (1998): *International Migrants in Central European Cities*. In: Duncan, O. D., Duncan, B. (1955): „A methodological analysis of segregation indexes“. *American Sociological Review* 20: 210-217.
- DUNCAN, O. D., DUNCAN, B. (1955): *A methodological analysis of segregation indexes*. *American Sociological Review* 20, str. 210-217.
- HOLÁ, B. (2005): Srovnatelnost statistiky zahraniční migrace. *Demografie* 47, č. 3, s. 177-187.
- KRÁL, J. (1946): *Zeměpisný průvodce Velkou Prahou a její kulturní oblastí*. Melantrich. Praha.
- MOSCHELESOVÁ, J. (1937): *The Demographic, Social and Economic Regions of Greater Prague: A Contribution to Urban Geography*. *Geographical Review* 27: 413-430.
- MUSIL, J. (1967): *Sociologie soudobého města*. Svoboda. Praha.
- MUSIL, J. (1968): *The Development of Prague's Ecological Structure*. In: Pahl, R.E. ed.: *Readings in Urban Sociology*. Pergamon Press, Oxford, s. 232-259.
- MUSIL, J. (1977): *Demografická struktura a vývoj Prahy*. *Sociologický časopis* 13, str. 28-38.
- MUSIL, J. (1987): *Housing Policy and the Sociospatial Structure of Cities in a Socialist Country - the example of Prague*. *International Journal of Urban and Regional Research* 1, str. 27-36.
- MUSIL, J. (2001): *Prague Returns to Europe*. In: Ladányi, J. ed.: *Poverty, Ethnicity and Spatial Change in Central and Eastern Europe*. Reader for CEU Summer University Course. Budapest. Str. 144-186.
- OMELKOVÁ, L. (2005): Sčítání bezdomovců v Praze v roce 2004. *Demografie* 47, č. 2, s. 136-142.
- OUŘEDNÍČEK, M. (2003): *Suburbanizace Prahy*. *Sociologický časopis* 39(2): 235-253.
- OUŘEDNÍČEK, M. (2001): *Nová sociálně prostorová struktura v zázemí Prahy*. In: Létal, A., Szczyrba, Z., Vysoudil, M. eds.: *Česká geografie v období rozvoje informačních technologií*. Sborník příspěvků Výroční konference České geografické společnosti. Olomouc. Str. 248-257.
- PARK, R.E., BURGESS, E.W., MCKENZIE, R.D. eds. (1925): *The City*. The Chicago University Press. Chicago.
- SÝKORA, L. (1996a): *Transformace fyzického a sociálního prostředí Prahy*. In: Hampl, M. a kolektiv: *Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice*. Přírodovědecká fakulta University Karlovy. Praha. Str. 361-394.
- SÝKORA, L. (1996b): *Economic and Social Restructuring and Gentrification in Prague*. *Acta Facultatis Rerum Naturalium Universitatis Comenianae, Geographica* 37, str. 71-81.
- SÝKORA, L. (1999a): *Changes in the Internal Spatial Structure of Post-communist Prague*. *GeoJournal* 49(1): 79-89.
- SÝKORA, L. (1999b): „Processes of Socio-Spatial Differentiation in a Post-Communist Prague.“ *Housing Studies* 14 (5): 677-699.

TEMELOVÁ, J., SÝKORA, L. (2004): Možnosti využití územního plánování pro prevenci prostorové segregace. Pracovní materiál k projektu MMR. Univerzita Karlova v Praze. Přírodovědecká fakulta. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje a Centrum pro výzkum měst a regionů.

ULLRICH, Z. a kol. (1938): Soziologische Studien zur Verstädterung der Prager Umgebung. Nakladatelství revue Sociologie a sociální problémy. Praha.